

**LOVIISA, SVARTHOLMAN LINNOITUKSEN TURVALAITTEIDEN PERUSTUSTÖIDEN ARKEOLOGINEN VALVONTA
16.11.2011**

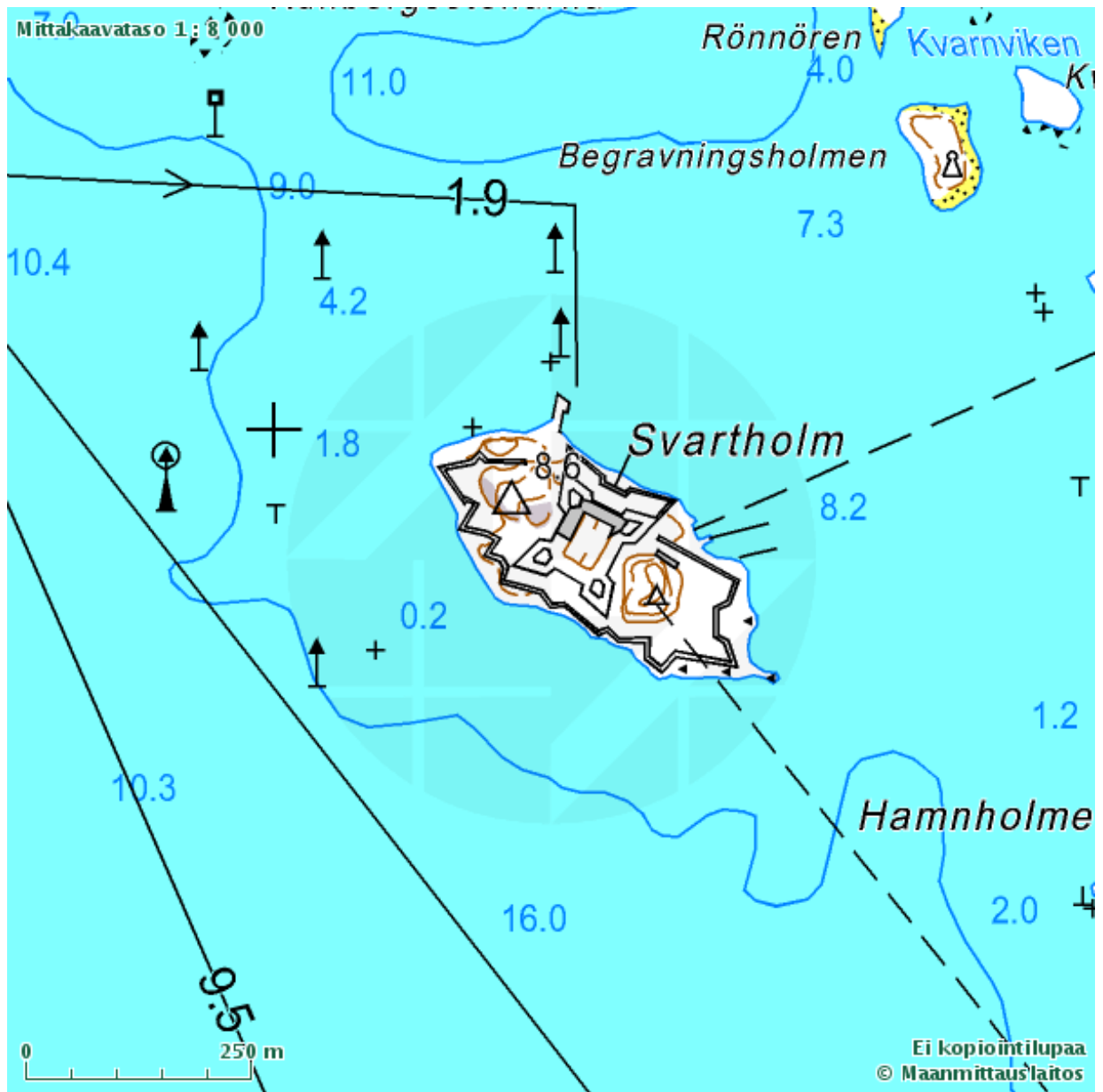
**Osuuskunta Sigillum
Markus Kivistö**

Tiivistelmä

Loviisan Svartholman linnoituksen alueella tehtiin 16.11.2011 kaivuutöitä turva-aitojen ja varoituskylttien pystyttämiseksi. Työstä vastasi Rakennuskorjaus Maki Oy, työn arkeologisesta valvonnasta FM Markus Kivistö Osuuskunta Sigillumista. Linnoituksen itäpuolen rantavallin päälle, linnoituksen kesäkahvilan viereen kaivettiin teräsaitaa varten perustuskuoppia 20 kpl 2,60 metrin välein, sekä etelämmäs kaksi varoituskyltin perustuskuoppaa. Vallin päällä oleva töyräs osoittautui olevan melko uusi, eikä tältä alueelta tavattu rakenteita tai otettu talteen löytöjä. Linnoituksen itäpuolen rantavallin päälle kaivettiin puurakenteisen turva-aidan perustuskuopat. Näistä kahdesta tuli löytöinä muutamia astianpaloja.

Arkisto- ja rekisteritiedot

MJ-rekisteritunnus	1000001910
Rauhoitusluokka:	1
Kunta:	Loviisa
Tilat ja omistajat:	Loviisan kaupunki
Tutkimuksen laatu:	Kaivuutyön valvonta
Ajoitus:	1700–1800-luku
Peruskartta:	PK 302302 Gäddbergsö
Tutkimuslaitos:	Osuuskunta Sigillum
Tutkija:	FM Markus Kivistö
Kenttätyöaika:	16.11.2011
Tutkitun alueen laajuus:	-
Rahoittaja:	Museovirasto
Mustavalkonegatiivi:	f. 1465951–37
Digitaaliset kuvat:	DG 2257:1–46
Löydöt:	KM 38970:1–3, Diarointipvm 22.11.2011
Tutkimushistoria:	Väisänen, Riikka ja Hämäläinen, Heini: Loviisa, Svartholman merilinnoitus. Pohjoisen rantavarustuksen ampuma-aukon dokumentointi 28.9.2007. Museovirasto, RHO 2007. Svartholman linnoitus. Kaivauslöydöt. Luetteloinut Eeva Pettaý. Museovirasto 2009.
Alkuperäinen raportti:	Museovirasto

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	1
Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Peruskarttaote	3
Sisällysluettelo	4
1. Johdanto	5
2. Kaivuutyö ja havainnot	6
2.1 Itäinen pengermuuri ja varoituskylttien paikat	6
2.2 Läntinen rantavarustus	8
3. Lopuksi	9
4. Lähteet	10
Liitteet	
Liite 1 Mustavalkonegatiiviluettelo	11
Liite 2 Digitaalikuvaluettelo	13
Liite 3 Yleiskartta	15
Liite 4 Löytöluettelo	

1. Johdanto

Loviisan Svartholman kävijäturvallisuuden parantamiseksi Museovirasto teetti turvallisuusselvityksen (Casaco Oy/Weckmann 2011), jonka pohjalta linnoituksen turvallisuutta parannetaan varoituskyltein ja turva-aidoin (liite X). Perustustöiden kaivuutyöt tehtiin linnoituksella 16.11.2011, ja töiden arkeologisesta valvonnasta vastasi Museoviraston toimeksiannosta Osuuskunta Sigillum tutkija Markus Kivistö.

Loviisan Svartholman merilinnoitus rakennettiin Loviisanlahden suulla sijaitsevaan saareen n. kymmenen kilometrin päähän kaupungista. Projekti oli seurausta epäonnistuneesta Hattujen sodasta 1741–1743, minkä seurauksena Ruotsin valtakunnan itäraja siirtyi lännemmäs Kymijoen suulle. Rakennustyöt aloitettiin 1748 Augustin Ehrensvärdin suunnitelman pohjalta. Se perustui bastionijärjestelmään, joka Svartholmassa on kolmiportainen. Linnoituksen sydän on symmetrinen, nelisakarainen donjon-tyyppinen päävarustus, jota raveliinit, rantavarustukset ja pohjoispuolen tenalji täydensivät. Mantereelle suunniteltiin suurempaa linnoituskokonaisuutta, mutta siitä valmistuivat lopulta vain bastionit Ungern ja Rosen, kasarmirakennuksia sekä osa Harjun sarvilinnaa.

Linnoituksena Svartholma ei ollut erityisen menestyksellinen: se antautui Suomen sodan aikana jo maaliskuussa 1808, minkä jälkeen sitä käytettiin sotilastukikohtana ja vankilana vuoteen 1832. Tämän jälkeen linnoitus siirtyi siviilihallinnon alaisuuteen, ja vankila lakkautettiin Krimin sodan alussa. Englantilaiset räjäyttivät tyhjän linnoituksen 1855, ja se jäi rappeutumaan.

Antikvaarinen kiinnostus saarta kohtaan heräsi 1900-luvun alussa, kun Muinaistieteellinen toimikunta aloitti tutkimukset raunioilla 1911. Ensimmäiset raivaustyöt teki Loviisan kaupunki 1930-luvulla, ja muurien kunnostus aloitettiin 1948. Raunioiden paljastaminen purkujätteen alta aloitettiin 1960-luvulla, ja suunnitelmallinen restaurointi saman vuosikymmenen lopulla. Museovirasto teki linnoituksella kunnostustöitä 1994–1997, jolloin korjaustyöt on laajennettu koko linnoituksen alueelle. Pienempiä korjauksia on linnoituksella tehty tämän jälkeenkin; mm. syksyn 2011 aikana on korjattu sortunutta rantavallia linnoituksen länsipuolella. Svartholmassa ei ole koskaan tehty varsinaisia arkeologisia kaivauksia, vaan esim. löytöjä on tallennettu lähinnä korjaustöiden yhteydessä (Petty 2009). Kesällä 2007 dokumentoitiin pohjoisen rantavarustuksen ampuma-aukko arkeologisin menetelmin (Väisänen & Hämäläinen 2007).

Kuva 1. Linnoituksen itäisen rantavallin turva-aidan perustuskuoppia kaivettuna. Rantavallin vieressä sijaitsee Svartholman kesäravintola, ja vallia on korotettu puutarhamaalla jo aiemmin turvallisuuden parantamiseksi. Taustalla näkyy bastioni Qveckfeltin muuri. DG2257:12.

2. Kaivuutyö ja havainnot

2.1. Itäinen pengermuuri ja varoituskylttien paikat

Käsinkaivuuna tehty perustuskuoppien kaivaminen aloitettiin itäiseltä rantavallilta, kesäravintolan viereen rakennettavan aidan paikalta. Rantavallin päällä on ruohopäälysteinen töyräs, joka kohoaa 60-70 cm vallin sisäpuolta korkeammalle. Perustuskuopat kaivettiin töyrään sisäluiskan keskelle 2,60 metrin päähän toisistaan n. 50 cm syvyyteen. Teräsrakenteisen aidan tolpat perustetaan kuoppiin valamalla Parmu-sementtilaastista anturat. Aidan pohjois- ja eteläpäädyt ovat aidan suuntaan nähden n. 45° kulmassa, eikä eteläinen päätepiste ole enää töyrään päällä. Kahdenkymmene aitakuopan lisäksi kaivettiin yksi perustuskuoppa nykyisen varoituskyltin siirtämiseksi tulevan aidan sisäpuolelle. (kuoppa 34).

Havaintojen mukaan töyrään pintakerros on perustuskuoppien kohdalla 20-40 cm syvyydeltä hyvin tummaa, paikoin hiekkansekaista multamaata. Todennäköisesti nykyinen korkea töyräs on rakennettu melko hiljattain kesäravintolan takia. Pintahumus on töyrään kohdalla myös olemattoman ohut, vain 1-2 cm. Osassa perustuskuopista oli pohjalla sekoittunutta hiekkaa ja pikkukiviä, mikä on todennäköisesti pengermuurin alkuperäistä täyttömaata. Aidan eteläisen päätepuolella kuopassa 19 ei enää ollut multakerrosta, ja se sijaitsee töyrään länsipuolella. Havainnot dokumentoitiin mittaamalla kerrospaksuudet ja kaivaussyvyys, sekä valokuvaamalla mustavalkofilmille ja digitaalikameralla (Nikon FE2, Kodak Tri-X pan 400 ASA ja Nikon D90).

Taulukko 1. Itäinen pengermuuri ja varoituskylttien kuopat						
Kuoppa	Pintahumus	Multakerros	savi	hiekkasekoitunut hiekka	seassa kiviä	huom.
1	2	26	16	-	-	pohjalla kivi
2	2	48	-	-	-	
3	2	40	-	10	-	
4	1	39	-	10	-	
5	2	39	-	9	-	
6	1	45	-	4	-	
7	1	44	-	5	-	
8	1	44	-	5	x	
9	1	43	-	6	x	
10	1	35	-	14	x	
11	1	20	-	28	x	
12	1	19	-	30	x	
13	1	20	-	29	x	
14	1	20	-	29	x	
15	1	40	-	9	x	
16	1	39	-	10	x	
17	1	45	-	4	-	
18	1	49	-	-	-	
19	1	49	-	-	-	
20	5	-	-	42	x	kaiv. s. 47 cm
21 (vk)	12	-	-	38	-	
22 (vk)	10	-	-	37	x	kaiv. s. 47 cm
34 (vk)	1	20	-	19	-	kaiv. s. 40 cm

Kahden varoituskyltin paikalla pintaturve oli huomattavasti paksumpi ja sen alla oli karkea hiekka. Toisessa kuopista (22) oli lisäksi runsaasti $\varnothing$ 1-8 cm kokoisia kiviä. Luonnollista hiekkamoreenia muistuttava kerros on todennäköisesti kuitenkin täyttöä.

Kuva 2. Itäisen rantamuurin töyrään paksua multakerrosta kuopassa 8. DG2257:9.

Kuva 3. Läntisen rantavarustuksen päälle rakennettavan turva-aidan perustuskuoppia. Päädyssä muurikivi tuli vastaan jo 10 cm syvyydessä. DG2257:33.

2.2. Läntinen rantavarustus

Bastioni Nordenskiöldin kärjen kohdalle rantavallin päälle rakennettavan puuaidan tulpia varten kaivettiin vallin päälle 11 perustuskuoppaa 2 m välein toisistaan. Kaivaussyvyys vaihteli maaperän kivisyyden vuoksi 10–55 cm välillä; eteläisimmässä kuopassa pengermuurin kivi tuli vastaan jo 10 cm syvyydessä (taulukko 2 sivulla 9). Matalamman muurinosan kahdesta kuopasta (kuopat 24 ja 28) tuli löytöinä joitakin posliiniastian paloja sekä yksi punasaviastian pala. Kuopasta 28 tuli myös muutamia luita, joita ei tallennettu. Muurin täyttönä näyttäisi olevan pääasiassa humuksensekaista hiekkaa ja suurehkoja kiviä, mikä tällaiselle muurirakenteelle on tyypillistä. Pintaturpeen paksuus muurin päällä oli kauttaaltaan 5-10 cm. Projektin ainoat löydöt tulivat läntisen rantavallin kuopista 25 ja 29. Löytyneille astianpaloille on vaikea antaa tarkkaa ajoitusta, mutta posliini tuli käyttöön Ruotsissa 1700-luvun kuluessa. Punasaviastian pala on niinkään pitkään käytössä ollutta materiaalia. Karkeasti esineet ajoittuvat 1700- ja 1800-luvuille, joskin posliiniastian palaset saattavat olla nuorempiakin.

Läntinen rantavarustus			
Kuoppa	kerrokset	kaiv.syvyys	huom.
23	Pintaturve	10	pohjalla muurikivi
24	5 cm turve, hiekkaa ja kiviä	45	-
25	5 cm turve, hiekkaa, kiviä ja vähän tiilimurskaa	60	astianpaloja
26	5 cm turve, hiekkaa, kiviä ja vähän tiilimurskaa	55	-
27	"	45	-
28	10 cm turve, humuksensekaista hiekkaa ja kiviä	45	-
29	5 cm turve, humuksensekaista hiekkaa ja isoja kiviä	45	astianpaloja ja luita
30	5 cm turve, humuksensekaista hiekkaa ja tiilenpaloja	30	pohjalla kivi
31	"	35	"
32	2 cm turve, hiekkaa ja kiviä	40	-
33	"	40	-

3. Lopuksi

Svartholman turvalaitteiden perustustyö ei ollut tutkimuskaivaus, eikä työssä tullut esille juurikaan linnoituksen rakenteita tai vanhempia maakerroksia. Itäisellä pengermuurilla paksun multatäytön alta tuli n. 10 cm vahvuudelta hiekan- ja soransekaista kerrosta, joka on todennäköisesti muuria vasten kasattua täyttömaata. Läntisen rantavallin päälle kaivetuista turva-aidan perustuskuopista taltioidut posliininpalaset saattavat olla 1700-lukua nuorempia, mikä voi kertoa muurin myöhemmistä korjaustöistä. Linnoituksen historia ja rakenteet tunnetaan melko hyvin historiallisista lähteistä, eikä varsinaisia tutkimuskaivauksia ole tarkoituksenmukaista tehdä. Sen sijaan korjaustöiden yhteydessä tehtävät arkeologiset ja rakennusarkeologiset tutkimukset voivat tuoda uutta tietoa linnoituksesta ja sen historiasta.

Lähteet

Museoviraston kulttuuriympäristön rekisteriportaali: Loviisan Svartholman linnoitus
http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=mjreki&taulu=T_KOHDE&tunnus=1000001910

Väisänen, Riikka ja Hämäläinen, Heini: Loviisa, Svartholman merilinnoitus. Pohjoisen rantavarustuksen ampuma-aukon dokumentointi 28.9.2007. Museovirasto, RHO 2007.

Svartholman linnoitus. Kaivauslöydöt. Luetteloinut Eeva Pettäy. Museovirasto 2009.

Loviisa, Svartholman linnoituksen arkeologinen valvonta 2011

Liite 1

Mustavalkonegatiiviluettelo

Markus Kivistö 2011

F. 1465951:1–14

Päänumero	Alanumero	Kunta	Kohde	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Tyyppi	Koko
F. 1465951	1	Loviisa	Svartholman linnoitus	Itäisen pengermuurin aidantolpan perustuskuoppa 1	W	MK	16.11	MV	Kino
F. 1465951	2	"	"	" 2	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	3	"	"	" 3	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	4	"	"	" 4	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	5	"	"	" 5	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	6	"	"	" 6	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	7	"	"	" 7	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	8	"	"	" 8	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	9	"	"	" 9	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	10	"	"	" 10	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	11	"	"	" 11	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	12	"	"	" 12	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	13	"	"	" 13	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	14	"	"	" 14	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	15	"	"	" 15	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	16	"	"	" 16	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	17	"	"	" 17	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	18	"	"	" 18	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	19	"	"	" 19	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	20	"	"	" 20	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	21	"	"	Varoituskyltin perustuskuoppa 21	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	22	"	"	" 22	N	"	16.11.	MV	Kino

Päänumero	Alanumero	Kunta	Kohde	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Tyyppi	Koko
F. 1465951	23	Loviisa	Svartholman linnoitus	Läntisen rantavallin aidantolpan perustuskuoppa 23	E	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	24	"	"	" 24	E	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	25	"	"	" 25	E	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	26	"	"	" 26	E	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	27	"	"	" 27	E	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	28	"	"	" 28	E	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	29	"	"	" 29	E	"			
F. 1465951	30	"	"	" 30	E	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	31	"	"	" 31	E	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	32	"	"	" 32	E	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	33	"	"	" 33	E	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	34	"	"	Yleisnäkymä läntiselle rantavallille	N	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	35	"	"	Itäsen pengermuurin varoituskyltin perustuskuoppa 34	W	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	36	"	"	Itäinen pengermuuri, yleiskuva	S	"	16.11.	MV	Kino
F. 1465951	37	"	"	"	S	"	16.11.	MV	Kino

Digitaalikuvien luettelo

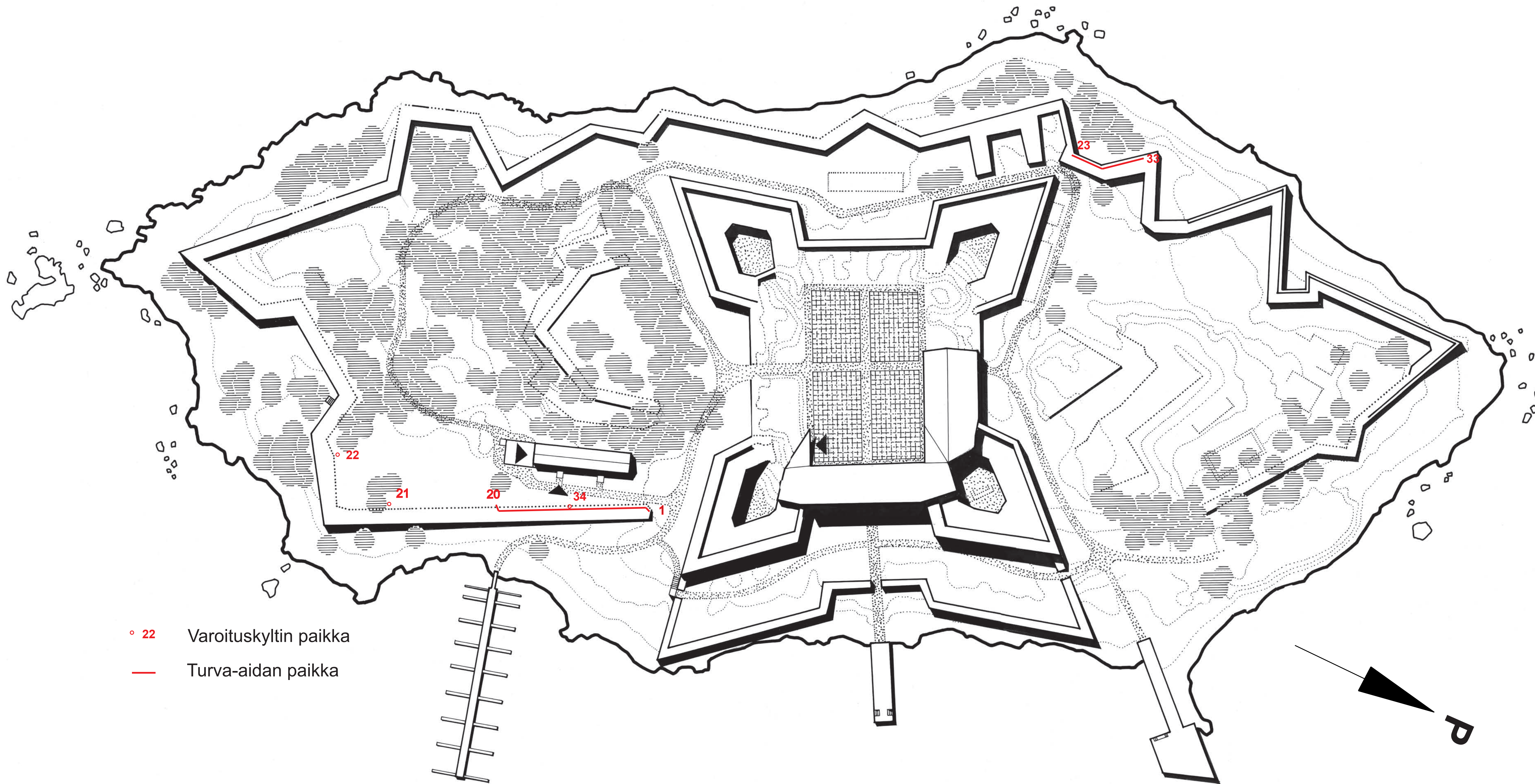
Markus Kivistö 2011

DG 2257:1–47

Päänumero	Alanumero	Kunta	Kohde	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Tyyppi
DG 2257	1	Loviisa	Svartholman linnoitus	Itäisen pengermuurin aidantolpan perustuskuoppa 1	W	MK	16.11	Digitaali
DG 2257	2	"	"	Itäisen pengermuurin pohjoispääty, yleiskuva	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	3	"	"	Itäisen pengermuurin aidantolpan perustuskuoppa 2	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	4	"	"	" 3	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	5	"	"	" 4	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	6	"	"	" 5	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	7	"	"	" 6	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	8	"	"	" 7	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	9	"	"	" 8	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	10	"	"	" 9	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	11	"	"	Kaivuutyö käynnissä, yleiskuva	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	12	"	"	Yleiskuva pohjoiseen	S	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	13	"	"	Itäisen pengermuurin aidantolpan perustuskuoppa 11	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	14	"	"	" 12	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	15	"	"	Yleiskuva pohjoiseen	S	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	16	"	"	Itäisen pengermuurin aidantolpan perustuskuoppa 13	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	17	"	"	" 14	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	18	"	"	" 15	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	19	"	"	" 16	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	20	"	"	" 17	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	21	"	"	" 18	W	"	16.11.	Digitaali
DG 2257	22	"	"	yleiskuva pohjoiseen	S	"	16.11.	Digitaali

Päänumero	Alanumero	Kunta	Kohde	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Tyyppi
DG 2257	23	Loviisa	Svartholman linnoitus	Itäisen pengermuurin aidantolpan perustuskuoppa nro 19	W	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	24	”	”	” 20	W	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	25	”	”	Yleiskuva pohjoiseen vallin kärjestä	S	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	26	”	”	Kaivuutyö käynnissä, yleiskuva	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	27	”	”	Varoituskytlin perustuskuoppa 21	W	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	28	”	”	”	W	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	29	”	”	Läntinen rantavalli, yleiskuva	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	30	”	”	Turva-aidan perustuskuoppa 23	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	31	”	”	” 24	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	32	”	”	” 25	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	33	”	”	Yleisnäkyvä läntiselle rantavallille	NE	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	34	”	”	Turva-aidan perustuskuoppa 26	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	35	”	”	” 27	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	36	”	”	” 28	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	37	”	”	Sama, yleisnäkyvä	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	38	”	”	” 29	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	39	”	”	” 30	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	40	”	”	” 31	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	41	”	”	” 32	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	42	”	”	” 33	E	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	43	”	”	Sama, yleisnäkyvä	S	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	44	”	”	Yleiskuva pohjoiseen	S	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	45	”	”	Varoituskytlin perustuskuoppa 34 itäisellä pengermuurilla	W	”	16.11.	Digitaali
DG 2257	46	”	”	Sama, yleisnäkyvä	W	”	16.11.	Digitaali

- 22 Varoituskyltin paikka
- Turva-aidan paikka

LOVIISA, SVARTHOLMAN LINNOITUS
Turvalaitteiden perustuskaivuun valvonta 16.11.2011
Osuuskunta Sigillum / Markus kivistö
Ei mittakaavassa

Loviisan Svartholman linnoituksen turva-aitojen ja varoituskylttien perustuskaivuun ja arkeologisen valvonnan yhteydessä 16.6.2011 taltioidut löydöt.

Aiemmat löydöt: KM 2009044

Ks. Markus Kivistön raportti Kulttuuriympäristön hoito-osaston arkistossa.

Diar. 22.11.2011

Luetteloinut Markus Kivistö

Läntinen rantavarustus

1. Posliiniastian paloja 28 g

Viisi posliiniastian palaa kuopasta 25. Palat ovat kahdesta eri astiasta, kooltaan 10 x 30 – 40 x 50 mm. Paksuus 3–4 mm.

2. Posliiniastian paloja 3 g

Kolme posliiniastian palaa kuopasta 29. Palat ovat kahdesta eri astiasta, kahdessa isommassa palassa vain toinen pinta on säilynyt. Pienimmän, kolmionmuotoisen palan ehjässä reunassa on ruskea kapea ruskea koristeraita. Koko 14 x 12 mm, paksuus 3–4 mm. Isommat palat kooltaan 15 x 22 mm ja 35 x 24 mm, paksuus 2 mm.

3. Punasaviastian pala 25 g

Punasaviastian pala kuopasta 25. Astian sisäpuolella on ruskea lasite, joka on osin irronnut. Kooltaan 75 x 47 mm, paksuus 5 mm.